

Posudek oponenta habilitační práce

POVAŽAN, Michal, *Vznik, pôsobenie a transformácia štátneho zastupiteľstva na Slovensku.*

Habilitačná práca. PF UK v Bratislavě, 2017; nestránkováno (151 s.)

JUDr. Michal Považan, PhD. předložil jako habilitační práci text, který vychází z práce *Dejiny prokuratúry na Slovensku*,¹ kterou v roce 2014 vydal spolu s dvěma dalšími spoluautory. Práce je – zřejmě v časové tísní pořízeným – výběrem jeho pasáží z této knihy, spojených do jednoho celku.

Habilitační práce postihuje poměrně dlouhé časové období od revoluce 1848 – 1849 až do začátku padesátých let minulého století. Po Předhovoru, ideovém vymezení institutu a stanovení hypotézy je členěná chronologicky.

Začnu tím méně podstatným. V dodaném exempláři chybí stránkování a práci oponenta ještě dále ztěžuje, že kapitoly nejsou číslovány (což by samozřejmě jinak nevadilo). Oponent pak nemůže přesně lokalizovat, ke kterým místům se pojí jeho připomínky. Tak by rád přesně poukázal na další formální nedostatky, jako že na některých místech, kde se to přímo nabízí, chybějí odkazy na zdroje informací (například, když se autor odvolává na nálepkování z dvacátých let 20. století, parafrázuje výroky poslanců z parlamentní diskuse o zákonném článku XXXIII:1871, vyjmenovává korunní fiškály, zcela výjimečně sahá k statistickým údajům nebo cituje Vánoční dohodu). Kromě těchto větších formálních pochybení se těžko poukazuje i na řadu stylistických chyb a překlepů (i v číslech právních předpisů: zák. čl. XXIII:1871 místo zák. čl. XXXIII:1871, zákon č. 4/1918 Sb. z. a n. místo zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. nebo nařízení č. 133/1945 Zb. n. SNR místo nařízení č. 33/1945 Zb. n. SNR, nebo u panovníků: Štefan V. místo Štefana I.). A podobné je to samozřejmě u obsahových výtek.

Práci otevírá kapitola nazvaná *Ideové vymedzenie inštitútu a stanovenie hlavnej hypotézy*. Tato pasáž patří v práci k těm zdařilejším. Autor v ní charakterizoval tři modelové podoby orgánů veřejné žaloby a za cíl si vytkl „*určiť inšpiračný zdroj/zdroje verejnej žaloby na území Slovenska*“.

V relativně obsáhlém historickém exkursu jsou cennější výklady o organizaci soudního řízení. Zejména všeobecná charakteristika a podání trestního práva hmotného, které je v kontextu práce navíc možná nadbytečné, jsou odtrženy od hlavního předmětu zájmu a pohybují se v rovině učebnicového výkladu, což se ostatně dá vztáhnout i na obdobné pasáže dalších kapitol.

Vlastní časový záběr práce představují roky 1848 až 1952. Výklady o nich autor rozdělil do pěti kapitol. První z nich, celkově třetí, věnoval období let 1848 až 1867, zahrnujícímu z pohledu veřejné žaloby revoluční změny roku 1848, zavedení rakouské právní úpravy (1849 až 1861) a v zásadě obnovení stavu ze začátku roku 1848, přežívající pak až do roku 1871. V této kapitole

¹ ČENTÉŠ, Jozef – POVAŽAN, Michal – ŠANTA, Ján. *Dejiny prokuratúry na Slovensku*. Bratislava: Atticum, 2014, 255 s. ISBH978-80-971381-5-8

- se dočteme o zrušení porot, aniž bychom se předtím dověděli o jejich zřízení;
- autor konstatoval, že „*polovica 19. storočia sa niesla v duchu porážky revolúcií a posilnenia centralizovaných štátov*“ (v závěru kapitoly); nabízí se otázka, který další „*centralizovaný štát*“ vedle habsburské monarchie měl na mysli;
- autor odkazuje na práce (i zkráceným odkazem), které v seznamu použité literatury nenajdeme (Stieber, M., Esmein, A., Langbein, J. H., Wright, A. C., Georgi-Horgos, L., Schnierer, A. a d.), a činí tak i dále v textu.

Čtvrtá kapitola pojednává o období let 1868 až 1918. Vzato opět z pohledu veřejné žaloby zahrnuje doznívání úpravy zavedené jako důsledek Judexkuriální konference a dobu, kdy veřejnou žalobu reprezentoval královský fiškalát (zák. čl. XXIII:1871).

Pátá kapitola pojednává o období meziválečné československé republiky a je asi nejméně povedená. Řadu zjevných nedostatků bohužel obsahuje již „učebnicový“ úvodní text (ale i následující výklady):

- proč se zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. označuje jako nařízení?;
- kde se na první stránce této kapitoly z územního rozsahu republiky poděla Podkarpatská Rus?;
- je ustanovení čl. 3 prvního československého zákona skutečně recepční?;
- o co se opírá opakované autorovo tvrzení, že na základě zákona č. 2/1918 Sb. z. a n. vzniklo 10 správních úřadů;
- jak autor dospěl k závěru, že „*dočasná ústava konštitovala Československo s relativne silným postavením prezidenta vo vzťahu k vláde, ale aj k parlamentu*“?;
- byl „*prvým zákonom, ktorý zasiahol do organizácie súdnictva*“ skutečně zákon č. 5/1918 Sb. z. a n.?
- o ústavním soudu nepojednávají ustanovení ústavní listiny, ale uvozovacího zákona k ní;
- na následující straně se nepřehledně směšuje správní a soudní organizace;
- čl. 4 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. hovoří o nabytí jeho účinnosti, neupravuje podřízení úřadů Národnímu výboru;
- „*najväčšiu reformu administratívneho členenia*“ (tj. zákon o organizaci politické správy) Národní shromáždění schválilo již v roce 1927.

Bohužel ani vstup do následující kapitoly (šesté, období let 1939 až 1944) není bez vad. V pasáži o prvním slovenském zákoně (1/1939 Sl. z.)

- čtenář nepozná, že vláda mohla vydávat předpisy se silou zákona; „*nariad'ovacia právomoc*“ přece patří k běžným oprávněním vlády;
- autor mylně vyvozuje nepřímé zmocnění k přijetí ústavy z jiných ustanovení než z § 2 („*Až do vydania ústavy Slovenského štátu celá vládna a výkonná moc je v rukách vlády, ktorú menuje predsedníctvo Snemu.*“).

Nepřehledné jsou výklady o státních soudech a hlavním soudě a hlavním státním zastupitelství v Prešově:

- podle předchozí kapitoly byl státní soud zrušen v roce 1935, nicméně „definitivně“ (?) až zákonem č. 320/1940 Sl. z.;
- nedůsledná interpretace právního předpisu může za další rozpor: hlavní soud a hlavní státní zastupitelství v Prešově byly zrušeny nařízením č. 110/1939 Sl. z., nicméně podle autora zákon o trestných činech proti státu z roku 1940 přikázal rozhodování o nejzávažnějších deliktech „*súdom v sídlach hlavných súdov, teda konkrétne krajským súdom v Bratislave a Prešove*“.

Poslední kapitolu autor vymezil lety 1944 až 1952 a popsal v ní etapu, předcházející důslednému promítnutí sovětského vzoru do právní úpravy prokuratury. Zde

- retribuční nařízení SNR nevycházelo z retribučních dekretů prezidenta republiky, protože jeho tvůrci zvolili zcela odlišnou koncepci.
- při interpretaci ustanovení ústavy z roku 1948 autor v souvislosti s nezávislostí soudů píše, že „*sudcovia boli viazaní len právnym poriadkom ľudovej demokracie*“, aniž by upozornil, že je běžné, aby byli vázáni jen zákony, nikoliv celým právním řádem“.

Všechny kapitoly věnované veřejné žalobě mají stejnou strukturu. Autor v nich po obecném úvodu pojednává i o problematice trestního práva a organizace soudnictví. To je naprosto v pořádku a toto pojetí, které se snaží zasadit vývoj veřejné žaloby do širšího kontextu, lze jen kvitovat. Škoda však, že se materií nepodařilo lépe propojit a podříditi tomu, že práce je věnována především orgánům veřejné žaloby. Jistě by se tak předešlo zbytečným opakováním některých sdělení, výklady o ústavních poměrech a trestním právu by nebyly „učebnicové“ a kapitoly by působily ucelenějším dojmem.

V závěru autor stručně shrnul výsledky svého bádání. Mimo jiné konstatoval (podobně jako v úvodu), že zavedení instituce státního zastupitelství bylo důsledkem porážky revoluce, což odpovídá uherskému porevolučnímu vývoji. V důsledku toho však zaniká, co autor v podstatě jen okrajově zmiňuje, že zavedení orgánů tohoto typu především patřilo k revolučním požadavkům roku 1848.

Jak je z uvedeného zřejmé, kolega M. Považan nevyčerpal možnosti, které dané téma nabízí. Na struktuře i formální stránce práce se odrazilo, že vznikla přepracováním staršího textu, což je vždy obtížné. U habilitační práce ze slovenských právních dějin bych ovšem předpokládal využití archivních zdrojů, které by práci mohly dát nový rozměr a určitě by ji oživily, třeba o zachycení reálné činnosti orgánů veřejné žaloby prostřednictvím statistických údajů nebo o jména čelných představitelů této instituce (což bohužel udělal jen ve třetí kapitole a bez uvedení zdrojů).

Závěr:

Předložená práce je rozbohem právní úpravy veřejné žaloby, zasazeným do kontextu ústavního vývoje, organizace soudnictví a trestního práva. S výhradami směřujícími z velké části ke zpracování tohoto širšího kontextu a k formální podobě práce doporučuji, aby se předložená práce JUDr. Michala Považana, PhD. stala podkladem pro habilitační řízení a

udělení vědecko-pedagogické hodnosti docent.

Pro rozpravu:

- obsahové výtky z textu posudku, zejm. proč autor do textu začlenil výklady o trestním právu hmotném?

V Brně, 20. 11. 2017

Ladislav Vojáček